

Onrechtmatige onderschepping van partijen generieke medicijnen in Nederland heeft desastreuze consequenties voor ontwikkelingslanden

Nadat de Nederlandse douane in enkele weken tijd tweemaal een partij generieke medicijnen onderschepte, is de publieke gezondheidsdimensie van het TRIPS-verdrag opnieuw onderwerp van een verhit debat.

Op 4 december 2008, nam de Nederlandse douane een partij medicijnen in beslag die onderweg waren van India naar Brazilië en via Nederland werden vervoerd. Het gaat om 570 kilo van het generieke medicijn *losartan potassium*, een medicijn dat gebruikt wordt om hoge bloeddruk te behandelen en dat noch in India, waar het is geproduceerd, noch in Brazilië onder patent is.

De reden waarom Nederland de partij tóch onderschepte, is omdat er in Nederland wél een patenthouder is. Deze heeft met een beroep op een Europese verordening de partij doen onderzoeken omdat hij zeker wilde maken dat er geen inbreuken op zijn patent werden gepleegd – terwijl deze tussen India en Brazilië verhandelde lading op geen enkele wijze aan zijn Nederlandse patentrecht raakte.

Door de Nederlandse autoriteiten is deze partij gedurende 36 dagen vastgehouden. Na hevig protest van de Braziliaanse overheid, en vele NGOs wereldwijd, werd de partij medicijnen vrijgegeven – en zonder pardon teruggestuurd naar India. De kwestie werd afgedaan als een “minor, exceptional and inconsequential incident”. De medicijnen hadden tenslotte slechts een waarde van EUR 55.000, werd er nog fijntjes aan toegevoegd.

In werkelijkheid is het onderscheppen van deze vracht generieke medicijnen in geen enkel opzicht een gering, uitzonderlijk of onbetekenend. Zoals de Braziliaanse ambassadeur bij de WTO onlangs verklaarde¹, is deze partij van 570 kilo weliswaar niet vreselijk veel waard, maar was het wel genoeg om 300.000 mensen met hoge bloeddruk, dat bij gebrek aan behandeling dodelijk kan zijn, gedurende een maand te behandelen. Hij wees erop dat een van de voornaamste voordelen van generieke medicijnen nu juist is dat deze aanzienlijk minder kosten dan gepatenteerde. Het belang van generieke medicijnen voor de toegang tot gezondheidszorg en medicijnen van mensen in ontwikkelingslanden is dan ook niet te onderschatten.

Exceptioneel is het ook al niet. Begin maart 2009 werd bekend dat opnieuw een partij generieke medicijnen is onderschept, opnieuw in Nederland. Ook deze medicijnen waren patentvrij geproduceerd in India, en onderweg naar Nigeria. Het gaat in dit geval om een medicijn dat gebruikt wordt om mensen met HIV/Aids te behandelen. Ook medicijnen onderweg naar Peru en Colombia zijn - onterecht – onderschept. Alleen al in 2008 zijn meer dan een dozijn gevallen van onterecht oponthoud van partijen medicijnen geregistreerd, die in alle onderweg waren naar bestemmingen in Zuid-Amerika en Afrika. Tenminste in de helft van deze gevallen zijn de betreffende medicijnen vernietigd. Wat wel degelijk verstrekkende gevolgen heeft voor de mensen voor wie ze waren bedoeld.

Het hier geldende TRIPS-verdrag staat dergelijke onderscheppingen “op doorvoerroutes, op grond van een vermoeden van een inbreuk op een patent”² helemaal niet toe. Het handelen van Nederland is in dit geval echter in strijd met de artikelen 7 en 8 van de TRIPS agreement. Ook is deze handelswijze van de Nederlandse douane-autoriteiten in strijd met WTO-regels. Het gaat om een duidelijke buitenteritoriale toepassing van Nederlandse intellectuele eigendomsrechten.³ De Braziliaanse vertegenwoordiger bij de WTO wees erop dat, in diverse internationale onderhandelingsfora, de Europese Unie aandringt op het opnemen van TRIPS+ bepalingen in de internationale vrijhandelsverdragen die ze afsluit, o.a. met de landen van de Andesgemeenschap. Het daadwerkelijk toepassen van deze bepalingen zou het Nederlandse handelen legaal maken – met alle kwalijke gevolgen van dien voor toegang tot publieke gezondheidszorg in ontwikkelingslanden.

¹ <http://www.keionline.org/blogs/2009/03/04/brazilian-intervention-at-trips-council/>, verklaring van de Braziliaanse vertegenwoordiger bij de WTO, 4 maart 2009

² Alexandra Heumber, Médecins Sans Frontières, tijdens een expertmeeting in het Europees Parlement over intellectuele eigendomsrechten en de mogelijke impact op toegang tot medicijnen, mede-georganiseerd door de Evert Vermeer Stichting, 17 februari 2009

³ <http://www.keionline.org/blogs/2009/03/04/brazilian-intervention-at-trips-council/>, verklaring van de Braziliaanse vertegenwoordiger bij de WTO, 4 maart 2009

Beleidsaanbevelingen (aanvullend bij de huidige beleidsaanbevelingen)

1. Nederland en de Europese Unie handelen in strijd met internationale verdragen en WTO regels als zij in het geval van doorvoer van generieke medicijnen die niet voor de Europese markt zijn bedoeld, in Europa geldende intellectuele eigendomsrechten toepassen. Nederland en de EU zouden zich moeten houden aan het TRIPS-verdrag en de medicijnen doorlaten.
2. Nederland en de EU moeten ophouden te proberen TRIPS+ bepalingen, bepalingen die een hogere mate van bescherming bieden aan intellectuele eigendomsrechten en verder gaan dan het TRIPS-verdrag, te koppelen aan internationale handelsverdragen met ontwikkelingslanden.
3. Nederland en de EU zouden in alle gevallen moeten afzien van het vernietigen van partijen generieke medicijnen die zijn bedoeld voor mensen in ontwikkelingslanden en zich moeten beperken tot het opleggen van een boete als daadwerkelijk is vastgesteld dat er sprake is van een inbreuk op een intellectueel eigendomsrecht.